

TUDÓ

neca, Silius, Lactanci); també «statuette du génie protecteur d'une maison»; i, secundàriament: «enclos, réserve» (Varró).

Observem com consta que molts dels llocs citats són en un altiplà, a la vista d'una població ja antiga (3), (1) a la vista d'Artesa; el (6) a la d'Alzira... Evolució fonètica normal. No ens faci dubtar la -o- quasi constant de les *Menc. Ant.* de (1), però desmentida per la *u* de les altres localitats, i fins la *u* moderna de (1): degué haver-hi etim. pop. (infl. de *TOTUS* etc.).

Altament també produí altres conspicus NLL romànics, especialment la ciutat de *Tudela* a Navarra, *Tudelilla* a la Rioja; *Tudelle* gascó, prop de Vic-Fzensac, en el dept. Gers, i altres.

Al costat del *Tudela* valencià, d'Antella, hi ha el *Forum*, nom d'una pda., que ve d'un mot àrab amb el sentit de 'prohibició, defensa, privilegi'; que seria traducció intencional del mot llatí. També el nom d'Antella mateix prové del prehistòric ANTA, que designava un lloc sagrat o dedicat als morts.

TUDÓ

Tudó 'colom silvestre': *DECat* VIII, 919a8-26.

La Font del Tudó, en unes afrontacions del terme de Gósol (a. 1544).

Coma del Todó a Tornafort. *Corralet del Todó* dins el Circ de Cabdella (Cor. 1959). *Roca del Todó* a Aulàs (Cor. 1957).

Sa Naveta des Tudons a Ciutadella (Menorca).

Na Tudona, tanca, a Es Mercadal (XLIV, 23.20).

Cal Tudoner, pagesia antiga del terme de Cabriels (CCandi, *Misc. Hist. Cat.* I, 62-63). J. F. C.

Tudoner, V. *Tudó Tudulí*, *Tuduri*, V. T. (misc. moss.) *Tuent*, V. vol. I, 285

Tuern, *Can ~*, o *Cantuern*, que deu ser la forma antiga (perquè també hi vaig sentir «*kəntuérn*», mas d'aspecte antic en el te. de Calmella. Probablement resulta d'evolució popular del ll. CONTUBÈRNĪUM, allotjant camí de soldats o esclaus (Tàcit, Suetoni, Ciceró, Columella), com suggereixo en *DECat* VIII, 363b23. Com que és al bell mig de les muntanyes dels Aspres (entre Arles i Tuir), prop de Castellnou, zona conservadora i revoltosa, degué haver-hi una petita guarnició romana.

Tufaltabas, V. T. (misc. ar.)

TUIR

La important vila rossellonesa, de l'Interior, al peu Nord-est dels Aspres.

PRON.: viva: *tui* (Fouché, *Phon.*, 103): és com ho he oït sempre, 1954 etc., i en les enqs. de tots els pobles veïns, 1959, 1960, entre elles la de Tuir, 1960 (xxvii, 78-81). Es poden extraure dades de moltes me-

nes, històriques, tradicionals, geogràfiques relatives a Tuir, i en particular docs. antics relatius a la toponímia menor, en l'obra de M. E. Desplanque; ¹ veg. un text modern en el parlar d'allí, p. p. Maria Lluïsa Rouzaud (*RLR* LXIX, 173). Insistim a recomanar que s'adopti l'ortografia *Tuir*, sense la *b* macarrònica —enlloc, davant o darrere la *u*—, mania dels floralistes catalans o dels «grands rhétoriciens» francesos, coses ja indignes dels temps moderns «de la *rhétorique*, par-di!».

MENCIONS ANT. 953, un alou: «in suburbio Elenense, in villa *Tecorio*, et in terminos eius, et in te. de *Lupianet*, in *Corbaria*, --- et in *Fuliano*» (*Cart. Major de Cuixà*, p. p. Moreau VIII, 74; Baluze CXVIII, 137; Abadal, *Eixalada*, p. 182); 960: «a *Sancto Felice Superiore* --- et in villa *Tugurio* subteriore affr. --- in via q. discurrit de valle *Confluente* ad vico *Elna*» (*Cart. id. Mor.* IX, 124; Baluze CXVII, 134 i Abadal, *o. c.*, 188); 968: «St. *Felicis*, Miliaru, Insula, *Tuuorium*, *Corbaria*, *Nifiagum*» (*Cart. id., MarcaH.* § 135, Abadal, *Eixalada*, 199); 1051: «B. G. de Villanova de Roter --- de Malloles --- Cireseto et Adebrandi Brd. de *Tugurio* et P. Seg. de *Elna* ---» declaració relativa a un lloc que afr. amb un alode Will. Vicecomitis de *Tatzone* (del *Cart. Major de Cuixà*, Colh. Moreau XXV, 50); 1066: «via q. vadit a *Tuir*», doc. relatiu a Toluges (Colh. Moreau); 1079: «un alou in suburbio Elenense, afr. E. in te. de Soler Ferriol sive de *Tuuir*, S. *Cameles*, O. *Milars*» (Mor. xxxii, 47).

Molt des del S. XII. 1103: *Tuire* (Alart, *Cart. Rouss.*, 125); 1154: «clerici de *Tuerio*», doc. relatiu a Fenollet (Mor. LXVII); 1191: *Tuir* (Alart., *Priv.*, 71; i *BABL* II, 434); 1192: *Tuir* (Alart, *Priv.*, 86); 1216: *Toyr* (*ibid.*, 110); 1226: Rus. de *Toiri*, doc. de Moner (*InvLC*); 1252: *Toyr* (Alart, *Priv.*, 202); 1270: *Toyr* (*InvLC*, s. v. *tron*); 1276: *Tobir* (Soldevilla, *Pere el Gran* III, p. 476).

En text català: 1304: *Tuyr* (tres cops) (*RLR* VII, 44, 45). En la Cròn. de Pere el Cerimoniós *Tuir*, ed. Pagès, 15.12; *Tubir* en la del floralista Bofarull; 1359: *Toyr* (*CoDoACA* XII, 116).

Segueix encara en textos en llatí. 1316: *Toyr* (*RLR* xxx, 275); 1337: *Thoyrio* (Alart, *Stils de Vfr. d. Cfl.*, 21); 1343: «castro de *Thoyrio*» (*BSAL* VI, 149b); 1385: *Thoyrio* (Alart, *Bo. Geo. Hi.*, 17); 1386 (Alart, *ib.*, 155); 1462: *Tboir* (*RLR* LXV, 91); 1684, a l'escut que hi ha a la Casa de la Vila, en grans lletres: *TOY* (veg. xxvii, 81.3): «le sceau de consuls de T., apposé a un acte de 2-xi-1684, porte la légende *TOY* declara el arxiver de Perpinyà (*CERCA*, 1959, p. 131).

En aquest lloc tingué sempre importància cabdal el REC DE TUIR, allí distribuït en agulles, com he documentat en notes en doc. de 1571. En un doc. de c. 1310 es detalla el curs i reglamentació del rec reial de *Thoyr*, puix que prenía l'aigua de la Tet a Vinçà, i travessant el terme de la vila desembocava al castell reial de Perpinyà (amb una vintena de cites de *rec de Thoyr*) (*RLR* X, 63-66); 1337: «*rechbus* --- Domini Regi sicut es recrus de *Thoyrio*» (en els *Stils de Vi-*